

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра права Європейського Союзу

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СУДОВА СИСТЕМА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Статус навчальної дисципліни – за вибором студента

Рік набору – 2021

Харків 2021

Робоча програма навчальної дисципліни «Судова система Європейського Союзу» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2021. 24 с.

Розробник:
Комарова Тетяна В'ячеславівна,
доктор юридичних наук, професор

Затверджено на засіданні кафедри права Європейського Союзу
(протокол № 1 від 2 вересня 2021 р.)

Завідувач кафедри – Яковюк Іван Васильович, доктор юридичних наук,
професор

Зміст

1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Очікувані результати навчання.....	5
3. Зміст програми навчальної дисципліни.....	8
4. Обсяг і структура навчальної дисципліни.....	
4.1. Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання.....	11
4.2. Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання.....	12
5. Форми педагогічного контролю та засоби оцінювання результатів навчання	14
6. Критерії оцінювання результатів навчання.....	15
7. Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання.....	16
8. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни.....	16

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Судова система Європейського Союзу» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Право» другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право».

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4,0	Галузь знань – 08 «Право» Спеціальність – 081 «Право» Рівень освіти – другий (магістерський)	Вибіркова	Вибіркова
Кількість модулів – 3		Рік підготовки: 2022	Рік підготовки: 2022
		семестр	семестр
Загальна кількість годин - 120		1	1
		Лекції	Лекції
		20 год.	6 год.
		Практичні/ семінарські заняття	Практичні /семінарські заняття
		20 год.	4 год.
		Самостійна робота	Самостійна робота
		80 год.	110 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 - 4, самостійної роботи студента - 6 - 8.		Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (диференційований залік)	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (диференційований залік)

Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні теоретичних та практичних знань у сфері побудови судової системи ЄС, принципів її функціонування та реалізації наданих юрисдикцій, формуванні професійних уявлень про механізми захисту прав осіб в межах Союзу, поглибленні правового світогляду студентів, а також у формуванні вмінь правильно використовувати норми права ЄС у майбутній професійній діяльності.

Завданнями дисципліни є опанування студентами вироблених наукою права ЄС необхідних теоретичних положень, що розкривають сутність і

особливості судової системи ЄС; освоєння нормативного матеріалу, що є результатом правотворчої діяльності інститутів та органів ЄС, практики судової системи ЄС, а також тих правил поведінки, що формуються у процесі співробітництва ЄС, його держав-членів та інших суб'єктів міжнародного права; ознайомлення з процесом формування і функціонування усіх ланок судової системи Європейського Союзу; ознайомлення з останньою практикою судової системи ЄС, а також розвиток у студентів навичок самостійно аналізувати та оцінювати її, зокрема через теоретичне узагальнення практичного досвіду; визначення прикладних проблем, що виникають у результаті захисту прав приватних осіб у судовій системі ЄС, виявлення шляхів оптимізації цих механізмів; формування навичок захисту прав суб'єктів національного права, які підпадають під дію права ЄС; ознайомлення студентів з методологією отримання інформації щодо різноманітних аспектів діяльності судової системи Європейського Союзу, у тому числі за допомогою бібліографії та сучасних технічних засобів (електронних баз даних та Інтернету).

До завдань навчальної дисципліни належить також навчання студентів підготовці судових промов та участі у судових дебатах.

Пререквізити: Міжнародне публічне право, Право Європейського Союзу.

Кореквізити: Право міжнародних організацій, Право міжнародної відповідальності, Міжнародне право прав людини.

2. Очікувані результати навчання

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати такі результати навчання:

РНС НД – 1.1. Демонструвати знання ключових понять, принципів, теорій та доктрин судового права Європейського Союзу

PHC НД – 1.2. Демонструвати знання специфіку системи права ЄС, його джерел та особливостей їх формування і застосування та місце у цій ієрархії судової практики ЄС.

PHC НД – 1.3. Демонструвати знання закономірностей еволюції судової системи ЄС, її етапів та еволюції юрисдикції судової системи ЄС.

PHC НД – 1.4. Відшуковувати, самостійно вивчати й аналізувати вітчизняну та зарубіжну міжнародно-правову літературу в контексті дослідження актуальних проблем діяльності судової системи Європейського Союзу.

PHC НД – 1.5. Характеризувати еволюцію та сучасний стан суб'єктів, які підлягають захисту у судах Європейського Союзу.

PHC НД – 1.6. Виявляти проблеми доступу українських суб'єктів права до судового захисту у Європейському Союзі.

PHC НД – 1.7. Здійснювати аналіз основних підходів до визначення природи та місця судового права Європейського Союзу у процесі формування механізмів захисту прав особи, вміти порівнювати ці механізми із іншими міжнародними механізмами та національними засобами захисту.

PHC НД – 1.8. Виявляти проблеми, які виникають в процесі застосування механізмів судового захисту на рівні Європейського Союзу та держав-членів ЄС, пропонувати способи їхнього подолання відповідно до принципів права ЄС, основоположних принципів міжнародного права, загальних принципів права, практики міжнародних організацій та сучасного доктринального доробку з відповідної проблематики.

PHC НД – 1.9. Характеризувати сучасний стан розвитку судової системи Європейського Союзу, формулювати власні пропозиції щодо вдосконалення відповідних механізмів судового захисту різних суб'єктів права.

PHC НД – 2.1. Здійснювати логічний, критичний і системний аналіз нормативно-правових актів європейського Союзу та рішень судів Європейського Союзу.

PHC НД – 2.2. Здійснювати критичний аналіз судової практики по різних категоріях справ, підвідомчих судам Європейського Союзу.

PHC НД – 2.3. Характеризувати етапи розвитку механізмів захисту прав приватних осіб у судах Європейського Союзу.

PHC НД – 2.4. Визначати природу рішень та постанов судів ЄС.

PHC НД – 2.5. Демонструвати знання прецедентних норм, які стосуються захисту прав українських приватних осіб у Європейському Союзі.

PHC НД – 2.6. Демонструвати знання правових засад структури та функціонування судової системи ЄС.

PHC НД – 2.7. Характеризувати актуальні проблеми сучасних механізмів судового захисту у Європейському Союзі.

PHC НД – 2.8. Виявляти критерії, які висуваються до позивачів у судах ЄС.

PHC НД – 2.9. Надавати на професійному рівні консультації щодо захисту прав та інтересів суб'єктів різного рівня у Європейському Союзі.

PHC НД – 2.10. Характеризувати стратегічні напрями зовнішньополітичної діяльності України щодо Європейського Союзу, результативність співпраці за відповідними спрямуваннями.

PHC НД – 2.11. Здійснювати аналіз процесу імплементації міжнародно-правових зобов'язань України за Угодою про асоціацію з ЄС та судовою практикою ЄС та показувати здатність обґрунтовувати пропозиції щодо внесення змін до законодавства України з урахуванням судової практики ЄС.

Викладання навчальної дисципліни забезпечує формування у здобувача вищої освіти загальних і спеціальних компетентностей та досягнення результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти відповідної спеціальності та освітньо-професійною програмою «Право», а саме:

Загальних компетентностей:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК5. Здатність спілкуватися іноземною мовою у професійній сфері як усно, так і письмово.

ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК8. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп

різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК9. Здатність працювати в міжнародному середовищі.

ЗК1.3. Здатність формулювати особисту думку та доказово її представляти.

ЗК1.6. Здатність до безпосередньої самоосвіти та самовдосконалення.

Спеціальних компетентностей:

СК1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності.

СК3. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні.

СК4. Здатність оцінювати взаємодію міжнародного права та міжнародних правових систем з правовою системою України.

СК5. Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції.

СК6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.

СК9. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.

СК10. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.

СК12. Здатність розвивати та утверджувати етичні стандарти правничої діяльності, стандарти професійної незалежності та відповідальності правника. деї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією.

СК14. Здатність самостійно готувати проекти нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати

результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

СК1.1. Здатність аналізувати механізми оцінки ефективності юридичної практики за напрямками (галузлями) юридичної діяльності.

СК1.2. Здатність демонструвати знання й розуміння правових систем в умовах глобалізації.

СК1.3. Здатність розрізняти принципи інститутів публічного і приватного права в юридичній діяльності.

СК1.5. Здатність вирішувати колізійні проблеми правового регулювання суспільних відносин.

Програмних результатів навчання:

ПРН1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.

ПРН2. Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами.

ПРН3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.

ПРН4. Здійснювати презентацію свого дослідження з правової теми, застосовуючи першоджерела та прийоми правової інтерпретації складних комплексних проблем, що постають з цього дослідження, аргументувати висновки.

ПРН5. Вільно спілкуватися правничою іноземною мовою (однією з офіційних мов Ради Європи) усно і письмово.

ПРН6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.

ПРН7. Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.

ПРН10. Аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових

систем з правовою системою України на основі усвідомлення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права.

ПРН12. Проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу.

ПРН13. Аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів.

ПРН14. Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування.

ПРН16. Брати продуктивну участь у розробці проектів нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

ПРН17. Інтегрувати необхідні знання та розв'язувати складні задачі правозастосування у різних сферах професійної діяльності.

3. Зміст програми навчальної дисципліни

Модуль 1. Особливості судової системи Європейського Союзу

Особливості правової природи Європейського Союзу. Поняття права Європейського Союзу та його співвідношення з міжнародним та національним правом держав-членів. Компетенція Європейського Союзу та особливості розмежування повноважень між ЄС та державами-членами. Політико-правова природа Європейського Союзу та його правосуб'єктність. Принципи субсидіарності та пропорційності.

Історія становлення судової системи Європейського Союзу. Декларація Роберта Шумана 1950 р. (метод «Монне-Шумана»). Заснування Європейського співтовариства з вугілля та сталі 1951 р., запропоновані моделі майбутньої судової установи та створення Суду справедливості Європейського співтовариства з вугілля та сталі. Юрисдикція Суду справедливості Європейського співтовариства з вугілля та сталі. Заснування

Європейського економічного співтовариства та Європейського співтовариства з атомної енергетики за Римськими договорами 1957 р. Розширення юрисдикції Суду Європейських співтовариств. Заснування Європейського Союзу 1992 р. та вплив реформи на Суд Європейських співтовариств. Реформування Суду Європейських співтовариств за Амстердамським 1997 р. та Ніщцьким договорами 2000 р. Проект Конституції для Європи 2004 р. Лісабонський договір 2007 р. як новий етап розвитку європейської інтеграції та реформи судової системи ЄС. Судова реформа 2017 р. Судова система ЄС в інституційній системі Союзу.

Структура судової системи ЄС на сучасному етапі. Принципи побудови судової системи ЄС. Загальна характеристика ланок судової системи ЄС: Суду правосуддя ЄС та Загального суду ЄС. Процедура формування судових ланок. Внутрішня будова судових ланок. Правовий статус суддів та Генеральних адвокатів у судовій системі ЄС.

Модуль 2. Організаційна структура судової системи Європейського Союзу.

Суд правосуддя: місце у судовій системі ЄС. Система юрисдикції Суду правосуддя та процесуальні форми її реалізації. Провадження щодо забезпечення примусового виконання зобов'язань за правом ЄС. Провадження по справах про скасування нелегітимних нормативних актів ЄС. Преюдиціальні провадження по розгляду справ за запитами національних судів держав-членів. Інші провадження у Суді справедливості: процедура по оскарженню нелегітимної бездіяльності інститутів ЄС, процедура за позовами щодо позадоговірної відповідальності Союзу, процедура винесення висновків щодо сумісності міжнародних угод, які укладаються Союзом і третіми державами чи міжнародними організаціями, з установчими договорами, процедура винесення рішень відповідно до арбітражних застережень тощо.

Загальний суд: місце у судовій системі ЄС. Система юрисдикції Загального суду ЄС. Особливості реалізації юрисдикції щодо проваджень щодо забезпечення примусового виконання зобов'язань за правом ЄС та проваджень по справах про скасування нелегітимних нормативних актів ЄС. Процедура вирішення спорів між ЄС та його службовцями. Оскарження рішень Загального суду ЄС.

Модуль 3. Практичні аспекти діяльності судової системи Європейського Союзу.

Природа рішень судової системи ЄС. Види рішень, які виносяться судами ЄС: рішення, накази, висновки. Місце судових рішень у ієрархії джерел права ЄС. Питання щодо дії доктрини *stare decisis* у межах судової системи ЄС. Методи інтерпретації, які використовуються судовими органами ЄС у своїй діяльності.

Кооперація судів ЄС із іншими судовими установами. Взаємодія із іншими міжнародними судовими установами: Європейським судом з прав людини (в аспекті приєднання ЄС до Конвенції із основоположних права та свобод 1950 р.), Судом ЄАВТ тощо. Кооперація із національними судовими установами держав – членів ЄС та її роль у становленні інтеграційного правопорядку.

Вплив практики судової системи ЄС на інститути та право ЄС. Розвиток Судом правосуддя ЄС принципу інституційної рівноваги. Становлення принципу автономності правопорядку ЄС судовою практикою Суду правосуддя ЄС. Становлення та розвиток принципу верховенства права ЄС над національними правом держав – членів ЄС. Становлення та розвиток принципу прямої дії права ЄС. Становлення та розвиток доктрини відповідальності держав – членів ЄС за порушення права ЄС. Захист прав людини судовою системою ЄС.

Механізми судового захисту прав приватних осіб у судах ЄС та можливості українських приватних осіб. Особливості судового захисту права та законних інтересів суб'єктів права ЄС. Наднаціональний та національний рівні захисту. Провадження проти держав-членів, що порушують свої зобов'язання за правом ЄС. Провадження проти інституцій ЄС. Преюдиціальні провадження. Забезпечення Судом ЄС єдності в застосуванні та тлумаченні права ЄС. Відповідальність держав-членів перед фізичними та юридичними особами за порушення права ЄС на національному рівні. Особливості правового статусу громадян України в ЄС. Особливості правового статусу юридичних осіб України, що здійснюють діяльність на території держав-членів ЄС. Механізми захисту інтересів приватних осіб України: захист у Загальному суді ЄС та в національних судах держав-членів ЄС. Інституціональні, процесуальні та матеріальні гарантії захисту прав українських приватних осіб.

4.Обсяг і структура навчальної дисципліни

4.1. Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання

№ п/п	Дата проведення (згідно розкладу)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
			Усього	У тому числі		
				Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквиуми тощо	Самостійна робота
		Модуль 1. Особливості судової системи Європейського Союзу				
		Тема 1. Особливості правової природи Європейського Союзу.	12	2	2	8
		Тема 2. Історія становлення судової системи	9	-	-	9

		Європейського Союзу.				
		Тема 3. Структура судової системи ЄС на сучасному етапі.	12	2	2	8
		Разом	33	4	4	25
		Модуль 2. Організаційна структура судової системи Європейського Союзу.				
		Тема 1. Суд правосуддя: місце у судовій системі ЄС.	20	4	4	12
		Тема 2. Загальний суд: місце у судовій системі ЄС.	21	4	4	13
		Разом	41	8	8	25
		Модуль 3. Практичні аспекти діяльності судової системи Європейського Союзу				
		Тема 1. Природа рішень судової системи ЄС.	12	2	2	8
		Тема 2. Кооперація судів ЄС із іншими судовими установами.	12	2	2	8
		Тема 3. Вплив практики судової системи ЄС на інститути та право ЄС	12	2	2	8
		Тема 4. Механізми судового захисту прав приватних осіб у судах ЄС та можливості	10	2	2	6

		українських приватних осіб.				
		<i>Разом</i>	46	8	8	30
		Усього годин / кредитів ECTS	120/4,0	20	20	80

4.2. Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання

№ п/п	Дата проведення (згідно розкладу)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
			Усього	У тому числі		
				Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквиуми тощо	Самостійна робота
		Модуль 1. Особливості судової системи Європейського Союзу				
		Тема 1. Особливості правової природи Європейського Союзу.	12			12
		Тема 2. Історія становлення судової системи Європейського Союзу.	12			12
		Тема 3. Структура судової системи ЄС на сучасному етапі.	14		2	12
		Разом	38		2	36
		Модуль 2. Організаційна структура судової системи Європейського Союзу.				
		Тема 1. Суд правосуддя: місце у судовій системі ЄС.	14	2		12
		Тема 2. Загальний суд:	14	2		12

		місце у судовій системі ЄС.				
		Разом	28	4		24
		Модуль 3. Практичні аспекти діяльності судової системи Європейського Союзу				
		Тема 1. Природа рішень судової системи ЄС.	12			12
		Тема 2. Кооперація судів ЄС із іншими судовими установами.	12			12
		Тема 3. Вплив практики судової системи ЄС на інститути та право ЄС	16	2	2	12
		Тема 4. Механізми судового захисту прав приватних осіб у судах ЄС та можливості українських приватних осіб.	14			14
		<i>Разом</i>	54	2	2	50
		Усього годин / кредитів ECTS	120/4,0	6	4	110

5. Форми педагогічного контролю та засоби оцінювання результатів навчання

Формами контролю знань студентів є поточний та підсумковий контроль.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння певного матеріалу, умінь самостійно опрацьовувати тексти, здатності осмислити зміст теми чи розділу, умінь публічно чи письмово представити певний матеріал (презентація).

Об'єктами поточного контролю знань студентів є:

а) систематичність та активність роботи на лекціях, практичних заняттях, (відвідування відповідних форм навчального процесу, активність та рівень знань при обговоренні питань; участь у студентських конференціях, гуртках, конкурсах, олімпіадах; інші форми робіт);

б) виконання тестових контрольних робіт (тестових модулів);

в) виконання завдань для самостійного опрацювання (самостійне опрацювання тем в цілому чи окремих питань; написання рефератів, есе та їх презентація; підготовка конспектів навчальних чи наукових текстів; підготовка реферативних матеріалів з публікацій; інші форми роботи).

У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 1, 2, 3, 4);

Обов'язковою формою самостійної роботи студентів є підготовка індивідуальної підсумкової письмової роботи. Максимальна кількість балів за результатами захисту індивідуальної підсумкової письмової роботи – 20 балів.

Формою підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є диференційований залік. Мінімальна кількість балів для отримання диференційованого заліку – 60 балів.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів:

Поточний контроль							Підсумкова оцінка знань (диференційований залік)
Модуль № 1		Модуль № 2		Модуль № 3		Самостійна робота студентів	
п/з	Тестування	п/з	Тестування	п/з	Тестування		
	я		я				
max 10	max 10	max 15	max 10	max 15	max 10	max 20	max 100

6. Критерії оцінювання результатів навчання

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті	Max 4	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки.
	3	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки.
	2	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	1	Мінімальний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Тестування	Max 10	Результати опрацювання матеріалу високі, можлива незначна кількість несуттєвих помилок.
	5	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Індивідуальна підсумкова письмова робота	Max 20	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри. Робота не містить методологічних помилок, є посилання на джерела та власні висновки. При захисті продемонстровані глибокі знання теми, а також доведеність висновків, позицій, класифікацій тощо.
	15	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри. Робота містить незначні методологічні помилки, є посилання на джерела, є власні висновки. При захисті продемонстровані достатні знання теми, а також доведеність висновків, позицій, класифікацій тощо.
	10	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри, але з незначними помилками. Робота містить методологічні та змістовні помилки, є посилання на джерела, є власні висновки. При захисті продемонстровані достатні знання теми, але виникли проблеми з аргументації окремих понять та суджень у роботі, доведеність висновків.
	5	Робота оформлена з помилками та порушеннями кафедральних вимог щодо форми роботи. Робота містить методологічні та змістовні помилки, використано недостатню кількість джерел для обґрунтування дослідження та висновків. При захисті виникли труднощі щодо розкриття змісту теми, наведення аргументів стосовно окремих положень роботи та обґрунтованості і доведеності висновків.

	Min 0	Робота оформлена неналежним чином, без посилання на джерела та містить методологічні помилки. При захисті автор роботи не може продемонструвати знання з обраної теми, навести аргументацію понять та здійснити аналіз інформації. Робота виконана з порушенням вимог академічної доброчесності.
--	-------	--

Диференційований залік	100	1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах і концепціях навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з навчальної дисципліни й використання отриманих знань у практичній роботі.
	90	1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	85	1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих помилок. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	75	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Помилки й суттєві неузгодженості у відповіді на заліку за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача.
зараховано	70	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Помилки у відповіді на заліку за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.

	60	1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповіді на питання на заліку.
не зараховано	55	1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни.

7. Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти денної/заочної форми навчання

Шкала підсумкового педагогічного контролю

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою для заліку	Оцінка за 100- бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	зараховано	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками		80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків		70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	не зараховано	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов’язковий повторний курс		0 – 34

8. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

Основна література:

- Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції: моногр. / за ред. Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка. – К.: Право України, 2012. – 336 с.
- Європейське право: право Європейського Союзу : підручник : у чотирьох кн. / за заг. ред. В. І. Муравйова. – К. : Ін Юре, 2015-2016.
- Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу: монографія / під ред. І. В. Яковюка. – К., 2012. – 208 с.
- Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу: Навч. посіб. / Пер. з англ.– К.: Знання, 2002.– 381 с.
- Комарова Т. В. Юрисдикція Суду Європейського Союзу: моногр. / Т. В. Комарова. – Х.: Право, 2010. – 360 с.
- Копійка В.В., Європейський Союз на сучасному етапі: структурні зміни та стратегія розвитку : научное издание / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко, М. А. Миронова. — К. : Знання, 2010. — 94 с.
- Копійка В. В. Європейський Союз: історія і засади функціонування : навч. посіб. / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко ; за ред. В. І. Губерського. – 2-е вид., виправл. і допов. – К. : Знання, 2012. – 759 с.
- Кордон М.В. Європейська та євроатлантична інтеграція України / Навч. Посібник. – К.: ЦУЛ, 2008. – 172 с.
- Микієвич М. М. Інституційне право Європейського Союзу у сфері зовнішньої політики та безпеки: Монографія / М. М. Микієвич. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – 416 с.
- Основи права Європейського Союзу: нормативні матеріали / За ред. М. В. Буромєнського. – Х.: Право, 2015. – 328 с.
- Петров Р. А. Транспозиция "acquis" Европейского Союза в правовые системы третьих стран : моногр. / Р. А. Петров. – К. : Истина, 2011. – 384 с.
- Поглиблення відносин між ЄС та Україною: що, чому і як? / За ред. М. Емерсона та В. Мовчан. – Брюссель: CEPIS, Київ: ІЕД, 2016. – 255 с.
- Посельський В. Європейський Союз: інституційні основи європейської інтеграції / В. Посельський. – К. : Смолоскип, 2002. – 168 с.
- Право Європейського Союзу: підручн. / За ред. Р. А. Петрова. – 7-ге вид. – К.: Истина, 2017. – 384 с.
- Право Європейського Союзу: підруч. / за ред. В. І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 704 с.

Сидорук Т.В. Інтеграційні процеси в сучасній Європі: навч. посіб. – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – 354 с.

Тоді Ф., Нарис історії Європейського Союзу. / Пер. з англ. М.Марченко. – К.: К.І.С., 2001. – 142 с.

Тюшка А. Договір про конституцію для Європи: генезис, юридична природа, політична цінність. – К.: К.І.С., 2007. – 228 с.

Хартли Т. К. Основы права европейского Сообщества / Т. К. Хартли; [пер. с англ.]. – М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1998. – 703 с.

Яковюк І.В. Правові основи європейської інтеграції: загальнотеоретичний аналіз : монографія / І. В. Яковюк. – Х. : Право, 2013. – 760 с.

Додаткова література:

Анакіна Т. Адаптація законодавства України у контексті виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію з ЄС / Т. Анакіна // Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 8 грудня 2016 року) : у 2 ч. – Полтава : ПУЕТ, 2016. – Ч. 1. – С. 96-98.

Анакіна Т. М. Інституційна модель співробітництва України та Європейського Союзу за Угодою про асоціацію / Т. М. Анакіна // Форум права. – 2013. – № 3. – С. 14-21.

Анакіна Т. М. Особливості політики Східного партнерства у контексті європейської інтеграції України // Європейський Союз і Україна: особливості взаємовідносин на сучасному етапі (Серія «Наукові доповіді»; вип. 1). – Х.: Оберіг, 2012. – С. 48-61.

Анакіна Т. Порівняльно-правова характеристика Угоди про асоціацію та Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським Союзом // Вісн. Нац. Акад. прав. наук України. – 2013. – № 4 (75). – С. 123-132.

Анакіна Т. Регулювання прав окремих вразливих груп осіб за Хартією ЄС про основоположні права: досвід для України / Т. Анакіна // Український часопис міжнародного права. – 2015. – № 2. – С. 41-46.

Галан В.О. Новітні тенденції розвитку Європейської медіації. Європейський інститут мира / В. О. Галан // Стратегія проведення конституційної реформи в умовах інтеграції України до ЄС: Збірник наук. статей та тез повідомл. за матер. наук.-практ. конф., м. Харків, 20 тавня 2015 р. / Редокол. С. Г. Серьогіна,

І. В. Яковюк, Г. В. Чапала. – Х.: НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2015. – С. 52- 56.

Головко-Гавришева О. Правове регулювання соціальної політики у Європейському Союзі: теоретичні аспекти : монографія / О. Головко-Гавришева ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Л. : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – 220 с.

Комарова Т. В. Взаємодія національних судів держав-членів Європейського Союзу із Судом правосуддя ЄС / Т.В. Комарова // Стратегія проведення конституційної реформи в умовах інтеграції України до ЄС: зб. Наук. ст. та тез доп. за матеріалами наук.-практ. конф., м. Харків, 20 травня 2015 р. / редкол.: С.Г. Серьогіна, І.В.Яковюк, Г.В.Чапала. – Х.:НДІ держ. буд-ва та місц. самовряд, 2015. – С. 20-22.

Комарова Т.В. Особливості застосування методів тлумачення норм права Судом Європейського Союзу / Т. В. Комарова // Юридична техніка: доктринальні основи та проблеми викладання: [тези доповідей та повідомлень учасників науково-практичної конференції (м. Харків, 30 вересня – 1 жовтня 2015 р.)] / за ред. проф. В. В.Комарова та І. Д. Шутака. – Х.: Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, 2015. – С. 151-154.

Комарова Т.В. Практика Суду Європейського Союзу щодо приєднання ЄС до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / Т. В. Комарова // Актуальні проблеми сучасного міжнародного права: зб. Наук. статей за матеріалами І-х Харківських міжнародно-правових читань, присвячених пам'яті проф. М.В.Яновського і В.С.Семенова, м. Харків, 27 листопада 2015 р.; за аг. ред. проф. А.П. Гетьмана. – Х.: Право, 2015. – С. 135-144.

Комарова Т. В. Практика Суду ЄС щодо співвідношення міжнародного права та права ЄС / Т. В. Комарова // Цивільний процес на зламі століть : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю заснування каф. цив. процесу (м. Харків, 20–21 жовт. 2016 р.). – Харків, 2016. – С. 109–112.

Комарова Т. В. Пряма дія угод про асоціацію із Європейським Союзом: український вимір // Римська декларація ЄС: нові пріоритети розвитку об'єднаної Європи: збірник наукових статей за матеріалами науково-практичної конференції (м. Харків, 12 травня 2017 р.). – С. 7-15.

Комарова Т. В. Суд ЄС та національні інтереси держав – членів Європейського Союзу // Проблеми законності : зб. наук. праць. - 2016. – Вип. 134. –С. 190-198.

Кулабухова А. В. Вплив громадян на функціонування ЄС та проблема «дефіциту демократії» // Державне будівництво та місцеве самоврядування:

зб. наук. пр. / редкол. : Ю. Г. Барабаш та ін. – Х. : Право, 2015. – Вип. 29. – С. 166–178.

Кулабухова А. В. Еволюція ідеї загальноєвропейського громадянства до Маастрихтського договору / А. В. Кулабухова // Форум права. – 2016. – № 1. – С. 128–134 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_1_23.pdf

Кулабухова А. В. Каталог прав громадян Європейського Союзу / А. В. Кулабухова // Право та інновації. – 2016. – № 1. – С. 270–275.

Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти). – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – 304 с.

Муравйов В.І. Поняття та зміст „*acquis communautaire*” (спільного доробку) Євросоюзу // Актуальні проблеми міжнародних відносин : Збірник наукових праць. – 2004.- Вип. 48. - Ч. I. - С.6.

Мушак Н. Б. Міжнародно-правові засади захисту та забезпечення прав людини в європейських міжнародних організаціях : монографія / Н. Б. Мушак ; під ред. проф. В. І. Муравйова ; Нац. акад. наук України, Київ. ун-т права. – К. : Ліра-К, 2013. – 188 с.

Мушак Н. Б. Правові засади функціонування Шенгенського простору: монографія / Н. Мушак. - Одеса : Фенікс, 2017. – 442 с.

Саракуца М. О. Деякі аспекти реалізації політичних прав громадян Європейського Союзу / М. О. Саракуца // Право і суспільство. – 2014. – № 1. – С. 42–48.

Святун О. В. Консульський захист громадян ЄС в третіх країнах / О. В. Святун // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Міжнар. відносини. – 2012. – Вип. 38–39. – С. 111–115.

Смирнова К. В. Правове регулювання конкуренції в Європейському Союзі: теорія і практика: монографія / К. В. Смирнова ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Одеса : Фенікс, 2015. – 429 с.

Трагнюк О. Я. Адаптація права України до права Європейського Союзу як складова механізму євроінтеграції / О. Я. Трагнюк // Державне будівництво і місцеве самоврядування. – 2005. – Вип. 10. – С. 139-141.

Трагнюк О. Я. Вплив практики Суду ЄС на обмеження компетенції держав-членів Європейського Союзу щодо питань набуття і втрати громадянства ЄС / О. Я. Трагнюк // Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики : зб.

наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. – Харків, 2016. – С. 52–61.

Трагнюк О. Я. Деякі правові засоби подолання дефіциту демократії в Європейському Союзі (на прикладі інституту громадянської ініціативи в ЄС) / О. Я. Трагнюк // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. праць. – Х. : Право, 2011. – Вип. 22. – С. 86–95.

Трагнюк О.Я. Деякі концептуальні засади побудови інституційної системи Європейського Союзу / О.Я. Трагнюк // Державне будівництво та місцеве самоврядування: Зб. наук. праць. Вип.10. – Х.: Право, 2005. – С. 67-76.

Трагнюк О.Я. Деякі питання конституційно-правового регулювання членства держав у Європейському Союзі // Політичні і правові проблеми становлення і розвитку держави на пострадянському просторі : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 26 черв. 2009 р. – Х.: НДІ держ. буд-ва та місцевого самоврядування АПрН України, 2009. – С. 3-10.

Трагнюк О.Я. Деякі аспекти військового та оборонного співробітництва України та ЄС на сучасному етапі: зб. наук. ст. за матеріалами II Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова, Харків, 18 листоп. 2016 р. : у 2 ч. / редкол.: А.П. Гетьман, І.В. Яковюк, В.І. Самощенко та ін. – Х.: Право, 2016. – Ч. 2. – С. 112-118.

Участь України в агенціях і програмах Європейського Союзу: перспективи та можливості / За ред. О. Шумило. – К.: Міжнар. центр перспективних досліджень, 2008. – 335 с.

Якименко Х. Відображення ідеї наднаціональності в історії європейської інтеграції / Х. Якименко // Вісник Академії правових наук України. - Харків: Право, 2008. – № 1. - С. 251-261.

Якименко Х. Основні підходи щодо розуміння правового статусу Європейського Союзу / Х. Якименко // Вісн. Акад. прав. наук України. – Х.: Право, 2008. - № 2. - С .262-272.

Яковюк І. В. Громадянство ЄС: поняття і співвідношення з національним громадянством / І. В. Яковюк // Проблеми законності / редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2010. – Вип. 107. – С. 13–22.

Яковюк І. В. Про особливості прояву принципу поділу влади в інституційній системі Європейського Союзу: постановка питання / І. В. Яковюк // Державне

будівництво та місцеве самоврядування: Зб. наук. праць. – Харків: Право, 2003. – № 5. – С. 17-27.

Яковюк І. Державний суверенітет національних держав у складі Європейського Союзу: проблеми визначення / І. Яковюк // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2004. – № 3 (38). – С. 114-126.

Яковюк І. Субсидіарність як принцип взаємовідносин національних держав і Європейського Союзу / І. Яковюк // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2004. – № 4 (39). – С. 22-30.

Яковюк, І.В. Європейський Парламент: динаміка правового статусу / І. В. Яковюк // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / ред. кол. : Ю. Г. Барабаш та ін. – Х. : Право, 2014. – № 27. – С. 62–76.

Інтернет-ресурси:

Офіційний сайт ЄС: <http://europa.eu.int>

Європейський парламент: www.europarl.europa.eu

Рада ЄС: www.consilium.europa.eu

Європейська комісія: ec.europa.eu

Суд ЄС: <http://curia.europa.eu/>

Європейська Рахункова палата: eca.europa.eu

Європейський Центральний Банк: www.ecb.int

Економічний і соціальний комітет: www.eesc.europa.eu

Комітет Регіонів: www.cor.europa.eu

Європейський омбудсмен: www.ombudsman.europa.eu

Агенції ЄС: europa.eu/agencies

Європол: www.europol.europa.eu

Інформація про законодавчий процес на офіційному сайті ЄС
http://europa.eu/eu-law/decision-making/procedures/index_en.htm

База даних законодавства ЄС: <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>

Офіційна платформа для громадськості, яка хоче в'язати участь у законодавчому процесі ЄС http://ec.europa.eu/yourvoice/consultations/index_en.htm

Анімація щодо процесу прийняття рішень у ЄС: <http://europarlament.touteurope.eu/understanding/decision-making/print.html>

Загальні звіти про діяльність ЄС <http://europa.eu/generalreport/en/welcome.htm>

Права людини в праві ЄС (інформаційний сайт ЄС): http://europa.eu/pol/rights/index_en.htm

Центр офіційної документації ЄС: publications.europa.eu

Каталоги : www.europa.eu.int/libraries

Євростат: epp.eurostat.ec.europa.eu

Європейський простір: <http://eu.prostir.ua/>

Історичні архіви ЄС: <http://www.iue.it/ECArchives/EN/Eurhistar.shtml>

Європейська служба зовнішньої дії: <http://www.eeas.europa.eu/>

Представництво ЄС в Україні: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/index_uk.htm

Бюлетень представництва ЄС в Україні: <http://euukrainecoop.net/>

Європейська інтеграція / Офіційний сайт Кабінету Міністрів України: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246396130&cat_id=223223535

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергетики та їх державами-членами, з іншої сторони, 2014 р.:

http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=248387631&cat_id=223223535

Виконання Угоди про асоціацію Україною:
http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3fart_id=247749544&cat_id=247749488

Адаптація законодавства України до норм права ЄС:
https://minjust.gov.ua/azu_es

Акти *acquis communautaire*, перекладені на українську мову:
<https://minjust.gov.ua/acquis-communautaire>

